

ม โ ห ส ถ บั ณ ทิ ต
ต อ น ที่ ๑ ๙
(แ ก้ ปั ญ ห า เท พ)

นักปราชญ์อยู่ปะปนกับพวกคนพาล เมื่อยังไม่พูดจา
ก็ไม่มีใครรู้ว่าเป็นบัณฑิต จะรู้ว่าเป็นบัณฑิตก็ต่อเมื่อพูดแสดง
ทางอมตะ

มโศกบัณฑิตตอนที่ ๑๙ (แก้ปัญหาคอ)

๔๘๒

งานสำคัญอันยิ่งใหญ่ของมวลมนุษยชาติ ที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด คือ งานสร้างบารมี ขจัดกิเลสอาสวะให้หมดสิ้นจากใจ ส่วนการประกอบธุรกิจกิจการงาน การทำมาหากินเป็นเรื่องรอง เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำ เพราะเราต่างดำรงอยู่ได้ด้วยอาหาร ต้องอาศัยปัจจัยสี่มาคอยหล่อเลี้ยงตัวเอง และครอบครัว ให้ดำรงชีวิตโดยไม่ลำบาก จะได้เอื้ออำนวยต่อการสร้างบารมีอย่างสะดวกสบาย งานขจัดกิเลสอาสวะซึ่งเป็นงานทางใจ และเป็นงานหลักของชีวิต เราจะทอดธุระไม่ได้ ต้องเอาใจใส่ด้วยการหมั่นฝึกฝนอบรมใจให้หยุดนิ่งให้สะอาดบริสุทธิ์ ถ้าทำกันอย่างสม่ำเสมอ ทำอย่างถูกวิธี จะได้เข้าถึงที่พึ่งที่ระลึกภายใน คือ พระรัตนตรัย อันเป็นที่พึ่งที่แท้จริงของเรา ทำให้การเดินทางไกลในสังสารวัฏนั้นปลอดภัย

มีวาระพระบาลีใน มหาสุตโสมชาดกว่า

“นาภาสมานํ ชานนติ มิสฺสํ พาเลหิ ปณฺทิตํ

ภาสมานญจ ชานนติ เทเสนฺตํ อมตํ ปทํ

นักปราชญ์อยู่ปะปนกับพวกคนพาล เมื่อยังไม่พุดจา ก็ไม่มีใครรู้ว่าเป็นบัณฑิต จะรู้ว่าเป็นบัณฑิตก็ต่อเมื่อพุดแสดงทางอมตะ”

มโหสถบัณฑิตตอนที่ ๑๔ (แก้ปัญหาคาถา)

๔๘๓

มีคำโบราณกล่าวไว้ว่า อันความรู้วิทยาเหมือนอาวุธ ประเสริฐสุดซ่อนใส่ไว้ในฝัก หมายถึงว่า ผู้รู้ท่านรู้จักเก็บภูมิรู้ ไม่แสดงพรำเพรื่อ เหมือนมิดที่ลับคมดีแล้วเก็บไว้ในฝัก การมี วิชาความรู้มากเป็นสิ่งที่ดี และจะดียิ่งขึ้นเมื่อรู้จักนำความรู้ไป ใช้ให้ถูกกาลเทศะ ถูกสถานที่ จึงจะสมกับความเป็นผู้มีทั้ง ศาสตร์และศิลป์ เป็นผู้รู้จริง ซึ่งท่านจะไม่อวดฉลาด แต่จะหา โอกาสที่เหมาะสม ในการพูดจาแต่ละครั้งก็เพื่อยังประโยชน์ ใหญ่ให้เกิดขึ้น พูดยกใจคนฟังให้สูงขึ้น ทำให้ผู้ฟังเกิดแรง บันดาลใจในการทำความดี ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นไปเพื่อ การบรรลุมรรคผลนิพพานอันเป็นทางอมตะ ที่บัณฑิตนักปราชญ์ ทั้งหลายปรารถนา

ครั้งที่แล้ว เราได้รับฟังคุณธรรมของบัณฑิตในคราว ตกทุกข์ได้ยากว่า ท่านสอนตัวเองอย่างไร บัณฑิตที่แท้นั้น แม้ตกทุกข์ก็ไม่ทิ้งธรรม ท่านไม่ยอมแสวงหาความสุขบนความ ทุกข์ของคนอื่น ในยามเสื่อมจากลาภยศสรรเสริญ ก็สงบใจได้ ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขราวกับไม่มีอะไรเกิดขึ้น เป็นผู้พร้อม เสมอต่อทุกๆ สถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องดีหรือร้าย เมื่อเกิด วิกฤติในชีวิต ก็แสวงหาโอกาสในวิกฤตินั้น และไม่ยอมพลาดใน การใช้โอกาสนั้นให้เป็นประโยชน์ บัณฑิตนักปราชญ์ที่แท้ท่าน ฝึกตัวกันอย่างนี้

มหาวิทยาลัยมหิดล ตอนที่ ๑๔ (แก้ปัญหาคำถาม)

๔๘๔

*ครั้งนี้ถึงตอนที่มหาวิทยาลัยมหิดลมารับราชการตามเดิมแล้ว และจะต้องตอบคำถามที่พระราชาทรงสดับมาจากเทวดา พระราชาได้ตรัสถามมหาวิทยาลัยมหิดลว่า เทวดาผู้ลี้ภัยอยู่ที่เขตฉัตร ได้ถามปัญหา ๔ ข้อ กับเรา เราไม่รู้คำตอบของปัญหา ๔ ข้อนั้น อาจารย์ทั้ง ๔ คน ก็ไม่รู้ เพราะฉะนั้น ท่านจงช่วยกล่าวแก้ ปัญหาทั้ง ๔ ข้อ นั้นด้วย คำถามมีอยู่ว่า “บุคคลบดตีร่างกาย ผู้อื่นด้วยมือทั้งสอง หรือด้วยเท้าทั้งสอง และเอามือตีปากผู้อื่น บุคคลนั้นกลับเป็นที่รักของผู้ถูกตี อยากรู้ว่า บุคคลทั้งสองนั้น หมายถึงใคร”

มหาวิทยาลัยได้สดับปัญหา รู้กระจ่างถึงคำตอบเหมือนดวงจันทร์วันเพ็ญที่ไร้เมฆหมอก ท่านได้กราบทูลว่า “ข้าแต่สมมติเทพ เมื่อใดเด็กน้อยนอนบนตักมารดา ก็รำเรงยินดีตบตีมารดาด้วยมือ และเท้าเพราะความไร้เดียงสา ดึงผมมารดาบ้าง เอามือตีปากมารดาบ้าง ครั้นมารดาถูกบุตรสุดที่รักทุบตีเล่นหัวอย่างนั้นแล้ว ก็แสร้งดูว่ากล่าวด้วยความรักความเอ็นดู เมื่อไม่อาจกลั้นความรักไว้ ก็สวมกอดทารกน้อยให้นอนแนบอก เอามือลูบศีรษะด้วยความทะนุถนอม ลูกน้อยนั้นช่างเป็นที่รักของมารดายิ่งนัก แม้ความรักของบิดาที่มีต่อทารกน้อยก็เฉกเช่นเดียวกัน บุคคล

มโหสถบัณฑิตตอนที่ ๑๙ (แก้ปัญหาคอแพ)

๔๘๕

ทั้งสองนี้แหละ คือ บุคคลในเทพปริศนาที่พระองค์ได้สดับมา”

พระเจ้าวิเทโหราชทรงสดับแล้ว เข้าพระทัยแจ่มแจ้ง เหมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด ประหนึ่งว่าเทวดาผู้วิเศษ ชูสุริยมณฑลขึ้นในท่ามกลางท้องนภาอากาศ ฝ่ายเทวดาเจ้าของ ปัญหาได้สดับบรรดาธิบายของมโหสถก็สุดแสนจะปลื้มปิติ จึง แสดงกายครึ่งหนึ่งออกมาจากกำแพงฉัตร กล่าวสาธุการด้วยเสียง อันไพเราะว่า “ถูกต้องบัณฑิตท่านกล่าวแก้ปัญหาก็ถูกต้องดีแล้ว” จากนั้นก็บูชามโหสถด้วยดอกไม้ทิพย์ และของหอมอันเป็นทิพย์ ซึ่งบรรจุเต็มในผอบแก้ว แล้วจึงอันตรธานหายไป

พระเจ้าวิเทโหราชทรงบูชาธรรมมโหสถด้วยบุปผชาติ เช่นเดียวกัน และตรัสบอกให้มโหสถช่วยแก้เทพปัญหาข้อต่อไปว่า “บุคคลด่าผู้อื่นด้วยความรัก แต่ไม่ยอมให้ผู้ถูกด่านั้นได้รับ อันตราย ผู้ถูกด่านั้นยังเป็นที่รักของผู้ด่า อยากรู้ว่า ใครหนอ เป็นที่รักของผู้ด่านั้น”

มโหสถทูลเกล้าว่า “ข้าแต่มหाराชาเจ้า คำถามนี้เทวดา หมายเอาผู้ให้กำเนิดกับบุตร มารดาบอกลูกชายอายุ ๗-๘ ขวบ ผู้พอจะทำตามสั่งได้ว่า ลูกเอ๋ย เจ้าจงไปตลาด ซื้อของให้แม่ หน่อยเถอะ ลูกชายบอกแม่ว่า ถ้าแม่ให้ขนมลูกถึงจะไป แม่ก็ให้ ขนมลูกกิน แต่ครั้นลูกออกจากบ้าน มัวไปเที่ยวเล่นกับเพื่อนๆ

มโหสถบัณฑิตตอนที่ ๑๙ (แก้ปัญหาคาพิ)

๔๘๖

ไม่ได้ไปตลาด ครั้นแม่มาพบเข้าก็โมโหจึงฉวยไม้เรียวไล่ตี ส่วนลูกชายเห็นแม่ถือไม้เรียวมาหาตนก็รีบวิ่งหนี คุณแม่วิ่งไล่ไม่ทันก็ตำว่าบริภาษลูกชายที่ไม่ยอมเชื่อฟังราวกับจะให้เป็นตาย แต่ถึงอย่างไรก็ตาม แม่ปากจะบ่นตำว่าร้ายบริภาษลูกชายอย่างไร แต่จิตใจก็ยังคงเปี่ยมล้นไปด้วยความรัก ความปรารถนาดีไม่ยอมปล่อยให้ลูกไปตายจริงๆ อย่างที่ว่า”

พระราชพาฬคำตอบแล้ว รู้สึกปลื้มปิติโสมนัส และก็ตรัสถามเทพปัญหาคอที่ ๓ ว่า “คน ๒ คนกล่าวตู่กันด้วยคำไม่จริง ทักท้วงกันด้วยคำเหลวไหล แต่บุคคลทั้งสองนั้นก็ยังเป็นที่รักของกันและกัน เทวดาได้กล่าวปริศนาธรรมนี้โดยหมายเอาใคร” มโหสถทูลแก้ว่า “เทพปัญหาคอนี้หมายเอาคู่สามีภรรยาเมื่อใดสามีภรรยาอยู่ด้วยกันในที่ลับหูลับตา ก็ล้อเล่นกันด้วยความเล่นหาตามความยินดีของชาวโลก และกล่าวตู่กันด้วยคำที่ไม่เป็นจริง ทักท้วงกันเล่นด้วยคำเหลวไหล แต่ในความเป็นจริงภรรยาสามีทั้งคู่กลับมีความรักต่อกันไม่ยากพลัดพรากจากกัน”

พระราชพาฬได้ตรัสถามเทพปัญหาคอสุดท้ายว่า “บุคคลนำข้าว น้ำ ผ้า และเสนาสนะไป ไม่เคยคืนแก่ผู้เคยให้ แต่บุคคลเหล่านั้นก็ยังเป็นที่รักของผู้เป็นเจ้าของอยากทราบว่าเป็นปริศนาหมายถึงใคร” มโหสถได้อธิบายว่า “ปัญหานี้เทวดาหมายเอาสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติธรรม เป็นธรรมเนียมของโลกว่า

มโหสถบัณฑิตตอนที่ ๑๔ (แก้ปัญหาเทพ)

๔๘๓

ผู้ใดมีศรัทธา เชื่อโลกนี้และโลกหน้า จึงบริจาคทาน และใครจะให้อีก ไม่รู้จักอึดหรือเบื่อในการให้ เมื่อเห็นสมณพราหมณ์ มาบิณฑบาต ก็ยินดีถวายทานวัตถุด้วยความเคารพเลื่อมใส ไม่รู้สึกเสียดาย และไม่คิดอยากนำของที่บริจาคแล้ว กลับคืนมาอีก สมณพราหมณ์เหล่านี้จึงเชื่อว่าเป็นที่เคารพรักของผู้ให้”

เมื่อมโหสถกล่าวแก้ปัญหาทั้งสี่แล้ว เทวดาเจ้าของปัญหาก็เปล่งเสียงสาธุการ และชดเชยที่เต็มด้วยรัตนะ ๓ ประการ แพบเท้ามโหสถ เป็นการบูชาธรรมในปัญญาอันลึกซึ้งของท่าน ฝ่ายพระเจ้าวิเทหราชทรงโปรดปรานมโหสถเป็นอย่างมาก ได้พระราชทานตำแหน่งเสนาบดีให้มโหสถ ตั้งแต่นั้นมามโหสถก็เป็นผู้มียศตำแหน่งสูงสุดในราชสำนัก และช่วยบริหารบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งๆ ขึ้นไป

เราจะเห็นว่า ปัญญาสามารถเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส ได้สามารถเปลี่ยนแปลงสภาพของตนเองให้สูงขึ้นไปได้เรื่อยๆ พวกเราทุกคนควรดำเนินตามแบบอย่างของบัณฑิตทั้งหลายในกาลก่อน ท่านใช้สติใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา เพราะฉะนั้น เราต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ไว้ให้มากๆ ต้องเป็นคนช่างสังเกต หมั่นสอบถามจากท่านผู้รู้ทั้งหลาย จะได้มีดวงปัญญาสว่างไสว และควรสั่งสมแต่สิ่งที่เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์หลุดพ้นจากทุกข์ จากกิเลสอาสวะทั้งหลายกันทุกคน